

Міністерство освіти і науки України
Ministry of Education, Science of Ukraine

Херсонський державний університет
Kherson State University
(м. Івано-Франківськ)

До 31-ї річниці незалежності України

ПІВДЕННИЙ АРХІВ

SOUTH ARCHIVE

(філологічні науки)
(Philological Sciences)

Випуск — XCI
Issue

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія KB № 23955-13795ПР, зареєстровано 26.04.2019. Збірник наукових праць «Південний архів (філологічні науки)» є фаховим виданням категорії «Б» зі спеціальності 035 «Філологія» на підставі Наказу МОН України № 409 від 17.03.2020 року (додаток № 1) Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus (Республіка Польща) Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 31.10.2022 р. № 4)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Ільїнська Ніна Іллівна – доктор філологічних наук, професор, Херсонський державний університет.

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Олексенко Володимир Павлович – доктор філологічних наук, професор, Херсонський державний університет.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:

Просяннікова Яна Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний університет

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бокшань Галина Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний аграрний університет.

Бондарева Олена Євгенівна – доктор філологічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка.

Вишницька Юлія Василівна – доктор філологічних наук, доцент, Інститут філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Зарва Вікторія Анатоліївна – доктор філологічних наук, професор, Бердянський державний педагогічний університет.

Кеба Олександр Володимирович – доктор філологічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Мазур Олена Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський національний технічний університет.

Набитович Ігор Йосипович – доктор філологічних наук, професор, Університет імені Марії Кюрі-Скłodовської (Люблін, Польща).

Омельчук Сергій Аркадійович – доктор педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет.

Помогайбо Юлія Олександрівна – кандидат філологічних наук, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова.

Ройтер Тільманн – доктор філологічних наук, професор, Інститут слов'янської Альпен-Адрії університету (Клагенфурт, Австрія).

Офіційний сайт видання: <https://pa.journal.kspu.edu>

Південний архів (філологічні науки): Збірник наукових праць. Випуск XCI. – Івано-Франківськ: ХДУ, 2022. – 52 с.
© ХДУ, 2022

Certificate on state registration of printed mass medium, series KV № 23955-13795ПР, registered on 26.04.2019. Collection of Scientific Papers “South Archive (Philological Sciences)” is a professional publication in the category “B” on the specialization 035 “Philology” under the Order of the MES of Ukraine № 409 on 17.03.2020 (Appendix № 1) The journal is included in scientometric database Index Copernicus (the Republic of Poland) Approved by the Decision of Academic Council of Kherson State University (protocol № 4, October 31, 2022)

EDITOR DIRECTOR:

Ilinska Nina Illivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kherson State University.

DEPUTY CHIEF EDITOR:

Oleksenko Volodymyr Pavlovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kherson State University.

EXECUTIVE SECRETARY:

Prosiannikova Yana Mykolaivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson State University.

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Bokshan Halyna Ivanivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson State Agrarian University.

Bondareva Olena Yevhenivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Borys Grinchenko Kyiv University.

Vyshnytska Yuliia Vasylivna – Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Institute of Philology, Borys Grinchenko Kyiv University.

Zarva Viktoriia Anatoliivna – Doctor of Philological Sciences, Professor, Berdyansk State Pedagogical University.

Keba Oleksandr Volodymyrovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University.

Mazur Olena Viktorivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Kherson National Technical University.

Nabytovych Ihor Yosypovych – Doctor of Philological Sciences, Professor, Maria Curie-Skłodowska University (Lublin, Poland).

Omelchuk Serhii Arkadiiovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kherson State University.

Pomohaibo Yuliia Oleksandrivna – Candidate of Philological Sciences, Odesa I.I. Mechnikov National University.

Reuther Tilmann – Doctor of Philological Sciences, Professor, Institute of Slavonic Studies of the Alpen-Adria University Klagenfurt (Republic of Austria).

Official website of edition: <https://pa.journal.kspu.edu>

South Archive (Philological Sciences): Collected papers. Issue XCI. – Ivano-Frankivsk: Kherson State University, 2022. – 52 p.
© KSU, 2022

ЗМІСТ

1. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Штонь О. П., Стаднік А. Р. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ МАРКЕРИ РОЗМОВНОСТІ В ХУДОЖНІЙ ОПОВІДІ ОЛЕКСАНДРА ВІЛЬЧИНСЬКОГО.....	6
--	---

2. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Коляда Е. К., Калиновська І. М. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СЕНСОРНИХ КАНАЛІВ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	16
Одарчук Н. А., Мірончук Т. А. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО РИТУАЛЬНОГО ДИСКУРСУ	25

3. МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Черненко О. В. СЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ	34
--	----

4. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Вишницька Ю. В. ТЕКСТОВІ МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ ГЮґО ГАМІЛЬТОНА «ЛЮДИ З ВЕСНЯНКАМИ»	42
--	----

CONTENTS

1. UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Shton O. P., Stadnik A. R. LINGUISTICAL MARKERS OF CONVERSATION IN THE FICTION STORY OF OLEKSANDR VILCHYNSKY	6
---	---

2. ROMANCE, GERMANIC AND OTHER LANGUAGES

Koliada E. K., Kalynovska I. M. REPRESENTATION OF SENSORY CHANNELS OF NONVERBAL COMMUNICATION IN MODERN ENGLISH-LANGUAGE FICTIONAL DISCOURSE	16
Odarchuk N. A., Mironchuk T. A. LINGUISTIC AND STYLISTIC PECULIARITIES OF THE ENGLISH RITUAL DISCOURSE	25

3. LANGUAGE AND MASS MEDIA

Chernenko O. V. SEMIOTIC ASPECT OF CONFLICT DISCOURSE STUDIES.....	34
--	----

4. LITERATURE OF FOREIGN COUNTRIES

Vyshnytska Yu. V. TEXT MARKERS OF THE NATIONAL SELF-IDENTITY IN HUGO HAMILTON’S NOVEL “THE SPECKLED PEOPLE”	42
--	----

ТЕКСТОВІ МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ ГЮГО ГАМІЛЬТОНА «ЛЮДИ З ВЕСНЯНКАМИ»¹

Вишницька Юлія Василівна,

доктор філологічних наук,

доцент кафедри світової літератури

*факультету української філології, культури
і мистецтва*

Київського університету імені Бориса Грінченка

y.vyshnytska@kubg.edu.ua

orcid.org/0000-0002-2369-6050

Мета статті – на матеріалі автобіографічного роману ірландського письменника Гюго Гамільтона «Люди з веснянками» проаналізувати текстові ідіостильові маркери національної самоідентичності.

Методологія дослідження. Роман досліджено в дзеркалі постколоніальної критики із застосуванням методики теорії пам'яті та наратологічного аналізу.

Результати дослідження. У тексті роману виокремлено ключові вектори національної тожсамості: мовний, топонімічний, ономастичний, культурний, гастрономічний, атрибутивний, постімперський. Лінгвальний код національної самоідентичності дешифрує потрібне розщеплення національної самоідентифікації наратора, виявляє текстові механізми такого розщеплення через мотиви гри, страху, символіку віддзеркалення, дому. Доведено текстову тотожність концептів пам'яті і слова. Топонімічно-ономастичний код відкриває національну самоідентичність наратора через мотиви бездомності, втрати орієнтирів, пошук дому, а також через концепт родинної і колективної травми. Власну ідентичність наратор віднаходить у координаті деангліфікації Ірландії, а втрачає – у точці насильницького зангліїщення. Образи матеріального світу проєктують атрибутивний і культурний вектори національної самоідентичності (релігійні маркери дому, літературні означники хибної тожсамості). Постімперський різновид національної самоідентичності експлікує текстовий неоконцепт «нові ірландці» (“brack people”), а також міфологеми дому-країни й країни-дому, імпліковані мотивами збирання, колекціонування, примирення-прийняття. Досліджено текстові прояви псевдо- і симулятивної ідентифікації та антинаціональної ідентичності в контексті стереотипів, перекичування, профанації й шкідливого ототожнення, урівнювання.

Висновки. Описано експлікацію бінарних і тернарних опозицій свого / чужого / інакшого, вивіщеності й меншовартісності через етнодомінанти «ірландське», «німецьке», «англійське». Гомодієгетичний наратор роману діє в екстрадієгетичній ситуації як безпосередній учасник подій. Я-натор екстраполює маршрути повернення до себе, до власного дому через національне самоусвідомлення.

Ключові слова: наратор, тожсамість, ідентичність, образ, мотив, травма.

¹ Статтю написано на матеріалі доповіді, виголошеної 8 жовтня 2021 року на Всеукраїнській (з міжнародною участю) науковій онлайн-конференції «Літературний процес: межі толерантності». Презентацію доповіді див. за посиланням: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38270/2/Yu.Vyshnytska_konf_dopov.pdf.

TEXT MARKERS OF THE NATIONAL SELF-IDENTITY IN HUGO HAMILTON'S NOVEL "THE SPECKLED PEOPLE"

Vyshnytska Yuliia Vasylivna,
*Doctor of Philological Sciences,
Associate Professor at World Literature Department,
Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art
Borys Grinchenko Kyiv University
y.vyshnytska@kubg.edu.ua
orcid.org/0000-0002-2369-6050*

The purpose of the article – to analyze textual idiosyncratic markers of national self-identity based on the material of Irish writer Hugo Hamilton's autobiographical novel "The speckled people".

Research methods. The novel is studied in the mirror of postcolonial criticism using the methodology of memory theory and narratological analysis.

Research results. Key vectors of national oneness are highlighted in the text of the novel: linguistic, toponymic, onomastic, cultural, gastronomic, attributive, post-imperial. The linguistic code of national self-identity deciphers the triple splitting of the narrator's national self-identification, reveals the textual mechanisms of such splitting through the motifs of play, fear, the symbolism of reflection and home. The textual identity of the concepts of memory and word is proved. The toponymic-onomastic code reveals the national self-identity of the narrator through the motives of homelessness, loss of landmarks, the search for a home, and the concept of collective trauma. The narrator finds his own identity at the point of de-anglicization of Ireland, and loses it at the point of violent anglicization. Images of the material world project attributive and cultural vectors of the national self-identity (religious markers of home, literary signifiers of false oneness). The post-imperial variety of national self-identity explicates the textual neo-concept "*brack people*", as well as the mythologemes of home-country and country-home, implied by the motifs of gathering, collecting, reconciliation-acceptance. The textual manifestations of pseudo- and simulative identification and anti-national identity in the context of stereotypes, distortion, profanation and harmful identification and equalization are studied.

Conclusions. The explanation of the binary and ternary oppositions of own / foreign / other, superior and inferior through the ethnodominants "Irish", "German", "English" is described. The homodiegetic narrator of the novel acts in an extradiegetic situation as a direct participant in the events. The I-narrator extrapolates the routes of returning to oneself, to one's own home, through national self-awareness.

Key words: narrator, oneness, identity, image, motive, trauma.

Вступ. Актуальність порушених у статті теми й проблематики зумовлена не лише постколоніальним поступом гуманітаристики, який спостерігаємо, зокрема, останні кілька десятиліть, а й художніми вимірами глобального й національного, у якому митці шукають місце як загальнолюдському, так і локальному, індивідуальному. На появу цієї розвідки також вплинула війна росії (країни з безліччю псевдоідентичностей, вдаваної величчю й краденої історії) проти України (яка виборює право жити незалежно від вказівок імперії, іде власним шляхом, торуючи важкі маршрути). На часі віднаходження українцями власної національної ідентичності через мову, культуру, традиції тощо. Художні тексти, у яких розгортається ця проблематика, можуть давати корисні рецепти такого пошуку. Одним із текстів-рецепторів національної ідентичності є автобіографічний роман-мемуари ірландського письменника, що пише англійською, Гюго Гамільтона «Люди з веснянками».

Зв'язок теми з науковими дослідженнями інституції. Розвідку здійснено в контексті міжкафедральної теми «Типологія ідентичностей у художньому і критичному дискурсах» (реєстраційний номер в УкрІНТЕІ: 0117U005200).

Метою статті є дослідження текстових вимірів національної самоідентичності у творі Гюго Гамільтона «Люди з веснянками».

Методологія дослідження. У розвідці, окрім текстуального (з виокремленням ключових мотивів і образів), стилістичного, герменевтичного методів аналізу тексту, застосовано методики теорії пам'яті та наратології. Ключовими для дослідження є постколоніальні студії, методологічним апаратом яких авторка і послуговується.

Наукова рецепція творчості Гюго Гамільтона визначається ґрунтовними дослідженнями, зокрема, у фокусі теорії постколоніальності, наратології, інтермедіальності. Так, Fredrik Johansson в есеї “Postcolonial Identity in Ireland: Hybridity, Third Space, and the Uncanny: in Hugo Hamilton’s THE SPECKLED PEOPLE. A Memoir of a Half-Irish Childhood and THE SAILOR IN THE WARDROBE” питання ідентичності в автобіографічних творах Гюго Гамільтона розглядає в подвійному ракурсі: постколоніалізму й психоаналізу, зосереджуючи увагу на трьох концептах: Uncanny, Third Space і Hybridity, які акумулюють теми розколу (split) і подвійності (duplicity), способи виживання в (пост)колоніальному суспільстві (Johansson, 2019).

Steven G. Kellman у статті “Hugo Hamilton’s Language War” порушує питання так званої мовної війни оповідача, яку той, тримовний, веде у двомовному родинному осередку й у колоніальному, «чужому», зовнішньому оточенні. Оповідач автобіографічних романів Гамільтона робить спроби розв’язати «транслінгвальну трилему» (Kellman, 2019: 52–55), будучи певного штибу аутсайдером (Kellman, 2019: 55–57) і перебуваючи у стані польоту (вловлений тенетами мови й нації та одночасно звільнений із них) як a troubled traitor (Kellman, 2019: 58), адже мемуари письменник пише забороненою в родині мовою – англійською.

Автобіографічний топос творів Гюго Гамільтона Louise Sampagnay досліджує в розвідці “L’Allemagne dans l’Irlande de Hugo Hamilton, ou la mise en film sur le papier d’une Vergangenheitsbewältigung maternelle” і доходить висновку, що Я-нарація в них базується на безпрецедентній інтермедіальності (Sampagnay, 2022). Історію Німеччини в романі представлено як чорно-біле знімкування. Щоденники матері автора-натора постають у творі як гіпертекст, мовно замаскований (написані німецькою і перекладені англійською) і не згадуваний оповідачем. Дослідниця зауважує, що подвійна мовна та метатекстуальна вигадка натора уподібнюється кінотехніці монтажу, де вирізки, кадри ретельно й майстерно скомпоновані, а фізичне змішування мов, питання провини та забуття, проживання сімейних травм і спроби позбутися їх маркують простір чорно-білого фільму на папері. Текстові й позатекстові вказівники матеріної Батьківщини Німеччини (топоніми, антропоніми, низка кінематографічних метафор, на кшталт музики фортепіано, дзеркала, аромат квітів) допомагають читачеві відчувати себе ще й глядачем, а авторові-наторові мемуарів – режисером, створюючи вражаюче видовище квазікінематографічної інтермедіальності (Sampagnay, 2022).

Ключове питання, з якого починається і яким закінчується роман Гюго Гамільтона «Люди з веснянками»: хто я: німець? ірландець? У тексті вибудовується оригінальна дуальність ірландського й німецького: образ ірландців моделює асоціативний ланцюг: ноги = говорити = рахувати = внутрішнє; образ німців – голова = думати = рахувати = зовнішнє: «<...> ірландці танцюють головами й розмовляють ногами. <...> німці кажуть, що думають, а ірландці все тримають в собі <...> В Німеччині <...> люди спочатку думають, тож вони зважають, що кажуть, а в Ірландії люди думають після того, як сказали, щоб з’ясувати, що ж вони мали на увазі. В Ірландії слова ніколи не торкаються ґрунту <...> В Ірландії люди рахують в голові, <...> а в Німеччині люди рахують вголос» (Гамільтон, 2012: 48–49; див. про різницю між німцями й ірландцями – с. 147–149). Національна ідентичність репрезентується через суб’єктивні маркери, що імплікують протиставлення «німці – ірландці» за замовчуванням. Суб’єктивна точка зору – це «нерозуміння» хлопчиковою мамою ірландців, які «люблять дивні речі, на кшталт рожевих тістечок, м’якого морозива, солі й оцту. <...> Водії автобусів в Ірландії сліпі <...> ніхто не вміє казати ні» (Гамільтон, 2012: 73–74). Дзеркальне сприйняття – «нерозуміння» ірландцями німців (в особі мами хлопчика: спроба допомоги іншим розцінюється

втручанням у чужі справи тощо (Гамільтон, 2012: 74)). У чужому, вороже налаштованому середовищі необхідно постійно доводити свою «пристойність» і готовність поважати традиції громади: «<...> в автобусі ми знову німці. Тепер ми маємо добре поводитися і сидіти спокійно, і хреститися, коли проїжджаємо церкву, щоб показати всім, що німці – люди порядні <...> Я вдаю з себе ірландця <...>» (Гамільтон, 2012: 75). У Німеччині ніхто не змушував родину, за словами наратора, бути ірландцем, «бо не було ніякої потреби звертатись по-ірландськи до людей в автобусі, коли ти в Німеччині» (Гамільтон, 2012: 148). Життя в Німеччині (й імовірна одномовність) знімають насильницьку стереотипізацію – ототожнення всіх німецькомовних із нацистами (Гамільтон, 2012: 151). У світі дітей окреслюється національна ідентичність через дитячу гру: гратися по-німецьки / по-англійськи / по-ірландськи (Гамільтон, 2012: 134–136). І, навпаки, національна ідентичність вимагає своїх правил гри, на кшталт: бути німцем = не давати здачі (гра в Гітлера (Гамільтон, 2012: 154)). Контекст гри проєктує опозицію вивищеності й меншовартісності: боротися за права маленьких націй – уміти відстояти себе не кулаком, а словом. Звідси – текстове протиставлення «людина кулака – людина слова».

Накладання двох світів – Німеччини та Ірландії – провокує потрібну самоідентифікацію наратора: бути ірландцями і німцями в англomовному середовищі («це чудово, що ми говоримо трьома мовами» (Гамільтон, 2012: 96)). Самоідентифікація героя-оповідача відбувається в декількох площинах.

Національна мовна самоідентифікація наратора. Родина хлопчика-наратора перебуває в тричі розщепленому мовному середовищі: «Батько пише своє ім'я ірландською, а мама своє – німецькою, там є порожнє місце для інших, хто говорить англійською. Ми особливі, тому що говоримо ірландською та німецькою, і нам подобається запах нашого одягу. Мама каже, це неначе ти знову вдома, батько – що твоя мова – це твій дім, а твоя країна – це твоя мова, а твоя мова – це твій прапор» (Гамільтон, 2012: 12). Білінгвізм є для німецько-ірландської родини певною міткою, що вирізняє її з-поміж інших і диктує свої правила гри у суспільстві: «Ми тавровані. Це означає, що ми іноземці й ніколи не будемо достатньо ірландцями, навіть якщо говоримо ірландською мовою, але мій татко каже, що ми більше ірландці, ніж самі ірландці» (Гамільтон, 2012: 15). Батькова заборона дітям розмовляти вдома англійською (і загалом батькова нетерпимість до англійської мови: «<...> радіо має говорити тільки по-ірландському <...>» (Гамільтон, 2012: 61)) зумовлена стратегією виходу з імперського утиску, адже ірландці мають повернутися до ірландської мови, щоб «максимально стати ірландцями» (Гамільтон, 2012: 159) і «все (робити – Ю.В.) по-ірландському» (Гамільтон, 2012: 163). Мова як дім, у якому весь час згадується одне й забувається інше: «Нам дозволено розмовляти мовою Франца Кайзера, але не мовою Джона Гамільтона (ірландського дідуся, який не знав ірландської й розмовляв лише англійською – Ю.В.). Ми можемо розмовляти ірландською або німецькою, а англійська – немов чужа країна поза нашими дверима» (Гамільтон, 2012: 18–19). Незмога поспілкуватися з ірландським дідусем («моряком у шарфі, коротко стриженням і з м'яким поглядом» (Гамільтон, 2012: 19)) – вимушена заборона задля «правильної» національної ідентичності. Блокування спогадів про ірландського дідуся, що не послуговувався ірландською мовою, призводить до втрати пам'яті (Гамільтон, 2012: 20). Змішування мов схоже на дитячу гру на березі моря («Я змішував слова, немов пісок, цемент і воду» (Гамільтон, 2012: 28)), а також на процес будівництва-моделювання: «Чую як каміння падає у ночви і як змішують лопатою пісок з цементом» (Гамільтон, 2012: 29). Роздвоєння-змикання двох іпостасей «Я» наратора, змішування слів-мов-країн підсилюється символічною деталлю – дубльованим віддзеркаленням «двох себе у скельцях його (батькових – Ю.В.) окулярів» (Гамільтон, 2012: 29). Мова овиявнює суб'єктність через співвідношення «свого» – «чужого»: «своє» – німецьке (мама) й ірландське (тато, «Аньє з Конне-мари» (Гамільтон, 2012: 29)), «чуже» – англійське (не родинне, мова полісменів і робітників). «Своє» звужується до контурів Дому, а «чуже» розростається до меж Ірландії: «більшість людей

(в Ірландії – Ю.В.) знають тільки слова полісмена або робітників» (Гамільтон, 2012: 29). «Чужі» ідентифікують себе через чужу мову – англійську: «так, ніби не знають своєї рідної мови <...> ніби забувають власну мову <...> ніби не знаходяться слова в рідній мові» (Гамільтон, 2012: 30). Спроба дітей зняти межу між «своїм» і «чужим» – говорити англійською (спілкуватися із сусідами, придумувати пісеньки на кшталт “Walk on the wall, walk on the wall”, повторювати англійські слова тощо) – закінчується покараннями: порушення правил і нехтування заборон вибудовують внутрішньо-особистісні психологічні приписи: «<...> ніколи не буду Walk on the wall, поки житиму» (Гамільтон, 2012: 31). Мова – чи не найвиразніший маркер національної ідентичності. Екзистенційні виміри мовної ідентичності визначаються мірою страху послугоуватися рідною мовою: «Навіть люди з грошима і акцентом, від якого боляче в роті, ще й досі бояться голоду. Вони розмовляють так, бо бояться ірландської мови, за яку знову можуть вбивати» (Гамільтон, 2012: 76). Розмовляти «великопанською – англійською» (Гамільтон, 2012: 77) для ірландців – певною мірою акт самозбереження. Однак зрада національній ідентичності – це «принести додому англійські слова» (Гамільтон, 2012: 113), як-от “don’t forget the fruit gums, chum” (Гамільтон, 2012: 113). Розмовляти англійською – не означає не бути сліпим і знати дорогу, адже «є речі, які можна пам’ятати лише ірландською» (Гамільтон, 2012: 115). Мотив страху зчіплює мови-опонентки: боятися спілкуватися ірландською через комплекс меншовартості і страх ірландської через втрату панівного становища англійської. Обидва страхи пов’язані з концептами болю, страждань, смерті. Так, англійці «бояться ірландської мови більше, ніж бджіл» (Гамільтон, 2012: 159).

Саме з площиною «свій = рідна мова» пов’язаний в тексті роману концепт пам’яті, адже згадати – це «заговорити рідною мовою» (епізод з Аньє, яка «втратила мову» (Гамільтон, 2012: 48)). Тому релевантним мотиву «пам’ятати» є мотив «говорити», що має потрібну семантизацію: 1) говорити після смерті (говорять мертві): «А мертві люди ведуть найкращі розмови. Багато людей не ведуть розмов, поки не помруть, бо тільки на цвинтарі можуть сказати одне одному все, що протягом життя тримали в таємниці. <...> ніхто не може спинити розмов людей у могилі» (Гамільтон, 2012: 56–57) – усі померлі від голодомору в Ірландії розмовляють. І, як наслідок, неспроможність сказати за померлих через втрату рідної – ірландської – мови: «<...> багато людей, які народилися вже після голодомору, не можуть говорити, бо втратили свою мову, тому розмовляють по-англійському <...>» (Гамільтон, 2012: 57); 2) говорити рідною мовою (говорять живі): говорити рідною мовою = згадати; говорити = жити – протестувати, висловлювати власну позицію / «чинити опір» (Гамільтон, 2012: 58) (як приклад, Онкель Герд – мер німецького міста, якого не змогли змусити вступити до нацистської партії (Гамільтон, 2012: 57)); 3) читати = говорити, коли немає з ким поговорити («читати – то найкращий спосіб поговорити» (Гамільтон, 2012: 59). Ірландська мова для наратора і його батька – мова пам’яті: «вона ще не вмерла, а живіша, ніж будь-коли. Вони говорили, що люди поклали ірландську мову в труну і понесли її на кладовище, але не розуміли, що небіжчики можуть розмовляти, лежачи в своїх гробах» (Гамільтон, 2012: 128).

Національна самоідентичність через топоніміку й ономастику. У тексті моделюється потрібна географічно-ономастико-топонімічна розщепленість наратора: «Коли я був маленьким, то прокидався в Німеччині. <...> Потім я вставав, дивився у вікно і бачив Ірландію. Та після сніданку ми всі йшли до дверей, до Ірландії на месу» (Гамільтон, 2012: 11). Англійська топоніміка й ономастика є для ірландців утратою орієнтирів. Це відбулося після програної британцям війни, коли шляхетні люди Ірландії «були змушені облишити свої будинки й тікати до Франції. Поетам вже не було, куди йти, тож вони також позникали, й Ірландія на деякий час лишилася без поезії. <...> ірландський народ більше не знав, куди йому йти, бо назви вулиць і селищ перейменували по-англійськи. Люди збилися з пуття, бо не впізнавали місцевості на своєму шляху» (Гамільтон, 2012: 114). Національні орієнтири втрачалися через занглійщення: перейменовані по-англійськи вулиці, імена, прізвища приголомшували ірландців, і ті не розуміли, «хто вони,

хто з ними розмовляє. Вони не могли знайти дороги додому. А це найгірший біль у світі – бути загубленим, присоромленим, бездомним» (Гамільтон, 2012: 114). Насильницька ідентифікація робить націю бездомною, завдаючи травми соромом, болем, загубленістю.

Означниками національної ідентичності є й назви вулиць в ірландських містечках і селах. Англійські назви збивають з пантелику ірландців – живих і мертвих: *«Коли імена всіх людей і назви всіх місць в Ірландії були змінені на англійські, всі ці поети та ірландомовні збилися з пуття і враз опинилися на чужій землі. <...> вони всі йшли сліпими вночі, спотикаючись в темряві, не знаючи мови. А тепер прийшов час повертати ірландські назви, щоб ті люди тепер вже знали, куди їм іти»* (Гамільтон, 2012: 85). Повернення ірландським вулицям власних, своїх – ірландських – імен стає ніби прокладанням маршрутів для ірландців, певною мірою картографуванням з ідентичності. Так, відстоювання свого – ірландського – відбувається через деангліфікацію. Пам'ятати означає не загубитися і в німецьких містах: *«Вулиці і люди мали ті самі німецькі імена, але вона іноді губилась і не могла знайти того, що пам'ятала»* (Гамільтон, 2012: 146).

Віднайдення себе (повернення до себе) можливе також через зміну імені (як-от батько змінює своє англійське ім'я Джон на ірландське Шон) (Гамільтон, 2012: 35), прізвища (Гамільтон, 2012: 80–81). Змінити ім'я на ірландський штиб – повернутися додому (*«<...> щоб ніколи не бути бездомними»*) (Гамільтон, 2012: 121). Зміна прізвища на «зручне» (англійське Гамільтон замість ірландського О'Гурмолтай), тобто здатність іти на компроміс і, як наслідок, налагодження бізнесу (*«Але мій батько каже, що компромісів бути не може. Це тяжка справа, але ти не маєш зрадити свого імені, бо, якщо чек буде виписано на Гамільтона, він відішле його назад і не прийме, поки його не оплатять по-ірландському»*) (Гамільтон, 2012: 81)) – це як втрата того, що відрізняє вас від інших: *«Ваше ім'я важливе. Це як ваше обличчя, або ваша усмішка, або ваша шкіра»* (Гамільтон, 2012: 81). Спроба витягти з ірландського прізвища англійську версію скидається на примус *«зраджувати власну шкіру»* (Гамільтон, 2012: 82). Перекручування ірландцями прізвища О'Гурмолтай на О'Герміті, О'Гамільті, О'Гурміті, О'Гіммель, О'Гевен тощо, нездатність вимовити правильно його по-ірландськи призводить до втрати імені: *«В неї (у мами хлопчика, місис О'Гурмолтай – Ю.В.) тепер більше не було імені»* (Гамільтон, 2012: 83).

Національна оречевлена самоідентичність. Цей тип самоідентифікації наратора виявляється через матеріальний спадок родини – речі, одяг: (ірландські светри, німецькі шкіряні штани) (Гамільтон, 2012: 12). Національна самототожність членів родини наратора матеріалізується в речах – «часточках Німеччини» в пакунку, що прибув до Дубліна: *«<...> багато святкових кашкетів для поліцейських, моряків, пожежників, лікарів і медсестер. Там також німецькі крекери і карамельки на паличці будь-яких кольорів»* (Гамільтон, 2012: 79). «Шкіряні штани» (Гамільтон, 2012: 98) як речовий маркер приналежності до німців блокує справжню, внутрішню, самоідентичність і створює умови насильницької національної ідентичності: *«вони обзивають нас нацистами»* (Гамільтон, 2012: 98). Літературним показником хибної ідентичності є комікси, *«бо вони пишуться англійською, і там на кожній сторінці помирають німці»* (Гамільтон, 2012: 99).

Національна культурна самоідентичність. Одним із ключових культурних маркерів німецького для родини наратора є Різдво: *«рожеве небо (як – Ю.В.) знак того, що ангели готують солодощі»* (Гамільтон, 2012: 99); цукерки на сходах; «запросини» снігу (мама співає Tannenbaum); вмивання обличчя *«новим білим снігом»* (Гамільтон, 2012: 99). Сніг як особистісний маркер німецького: *«коли вони (батьки – Ю.В.) одружилися в Німеччині, то подорожували вниз по Рейну, і весь час ішов сніг. Сніг – це щось німецьке <...> Зазвичай, в Ірландії зими м'які, сніг можна побачити тільки на бляшанках з печивом, або у вигляді вати у вертепах, або у вигляді білої помадки на тістечках»* (Гамільтон, 2012: 99).

Ущербна самоідентифікація формується через розірваний зв'язок із рідною землею, однак зі збереженням національної ідентичності в культурних проявах: *«Вони можуть пекти німецькі пундики й співати німецьких пісень, але все одно сумуватимуть за своєю землею»* (Гамільтон, 2012: 53).

Національна постімперська самоідентичність. У творі Гюго Гамільтона «Люди з веснянками» викристалізовується унікальне поняття «нові ірландці»: *“brack people”* (Гамільтон, 2012: 15), яке побутує в Домі. Вдома можна бути самими собою: говорити або німецькою, або ірландською й ніколи – англійською, пекти і їсти «домашній ірландський хліб із німецькими родзинками» (Гамільтон, 2012: 15). Слово *breac* «ірландський народ взяв із собою, коли переходив на англійську мову. Це означає плямистий, вкритий плямами, з ластовинням, у цяточки, кольоровий. <...> Це як дріжджовий буханець з родзинками, *barm brack*, що було запозичено з ірландського *bairín breac*. Тож ми – ірландські плями, ірландський суржик. Домашній ірландський хліб із німецькими родзинками» (Гамільтон, 2012: 15). «Нові ірландські діти» (Гамільтон, 2012: 97) говоритимуть / говорять рідною – ірландською – мовою.

Текст експлікує подвійну метафору: Дім-Країна, Країна-Дім. Дім як затишна, *«тепла країна з пирогами в пічці»* (Гамільтон, 2012: 38), де панує рідна мова. Сусідські подвір'я – інші країни (*«ти маєш бути обережним, в яку країну кидаєш свого м'яча»* (Гамільтон, 2012: 40)). Країна як дім, поділений на дві частини: *«північну і південну, наче два сади. Як <...> шість областей на Півночі було конфісковано і їх досі контролює Британія. Різниця між цими країнами – це пісня, яка співається наприкінці сеансу в кіно, і прапор, який висить на пошті, а також марки, які ви приклеюєте»* (Гамільтон, 2012: 40)). Постімперське відродження можливе завдяки збиранню колекції «свого»: власних (зелених) беджів, прапорів («трилистика»), пісень тощо (Гамільтон, 2012: 43), а також завдяки плеканню свого дому – мови: *«Кажуть <...>, що немає дітей, щасливіших за нас, бо ми тримовні, тож ніколи не будемо бездомними»* (Гамільтон, 2012: 117)). Глобалізація – втрата Дому, початок кінця, породження безбатченківства: треба *«<...> боротися за маленькі мови, які вимирають. <...> Що буде, якщо всі малі мови зникнуть, і весь світ заговорить однією мовою? Ми всі будемо, як поети з Манстеру, загублені й сліпі, яких ніхто не привітає, лише двері грюкатимуть на вітрі. Ми живемо напередодні вимирання, каже батько. Одного дня лишиться лише одна мова, і все буде загублено»* (Гамільтон, 2012: 115)). Одночасно втрата Дому – у недозволеності бути дітьми і бути собою (*«<...> німці ніколи не зможуть повернутись додому. Німцям не дозволено бути дітьми. Вони не мають права співати дитячих пісень, розповідати казок. Вони не можуть бути собою. Ось чому німці хочуть стати ірландцями, шотландцями або американцями. Ось чому вони люблять ірландську й американську музику, бо там знаходять свій новий дім, за яким можна сумувати»* (Гамільтон, 2012: 157)).

Самоідентифікація відбувається через пам'ять роду: *«Наші німецькі дідусь і бабуся мертві, але наші ірландські дідусь і бабуся і мертві, і забуті»* (Гамільтон, 2012: 18). Знайти себе можливо через примирення роду, у якому пращури були по різні боки барикад: *«Я не знав, що мій ірландський дід ... різних імперій»* (Гамільтон, 2012: 18). Мотив примирення-прийняття в тексті роману реалізується деталлю: хлопчик чіпляє медалі різних імперій: важку бронзову медаль ірландського дідуся Джека Гамільтона і Залізний Хрест німецького дідуся Франца Кайзера (Гамільтон, 2012: 17). Бінарна опозиція «забути/згадати» потрапляє в «пастку минулого» (Гамільтон, 2012: 123), а хронотоп майбутнього змикає у собі часові й просторові вектори початку: простір першопочатку – це природні красиви, незаймані *«місця, де все було просте й де не треба мати ніяких зайвих речей»* (Гамільтон, 2012: 127) і час першопочатку: *«старі люди <...> пам'ятали дуже давні часи, <...> нескінченність, і вони навіть не знали англійської»* (Гамільтон, 2012: 127).

Шлях до самоідентичності видається складним, коли ти є полоненим історії країни: *«Вона (мати – Ю.В.) була в пастці німецької історії і не могла вийти з неї»* (Гамільтон, 2012: 25).

Стеоретипізована псевдоідентифікація, вдавана ідентичність й антинаціональна самототожність. Самоідентифікація, сформована в родинному хронотопі, зазнає постійних утисків

із зовнішнього, позадомового, простору. Так виникає «навиворітна» ідентифікація, що має два прояви: перший – це псевдоідентифікація як стереотипне урівнювання, ототожнення злочинців (і злочинів, болю, заподіяного Гітлером і нацистами) з усім німецьким народом: *«Коли ми йдемо вниз до крамниць, нас називають братами-нацистами. Кажуть, ми винні, і я йду додому й кажу мамі, що нічого такого не зробив»* (Гамільтон, 2012: 12; див. також: с. 70). І, як наслідок, звинувачування німців у тому, що вони німці (Гамільтон, 2012: 13). Нав'язлива, стереотипна ідентифікація протистоїть справжній, тій, яку *«не сховати від себе»* (Гамільтон, 2012: 70): *«немає значення, що казали хлопці біля крамниці. Якби я справді був нацистом, то про те й сам знав би. Можливо, це можна ховати від інших людей, щоб не показували пальцем, але такі речі не сховаєш від себе. Має значення те, що всередині тебе»* (Гамільтон, 2012: 70). Бажання і спроба не бути особливими (*«ти хочеш бути таким, як усі, не ірландомовним, не німцем, не “краутом”, не фашистом»*) (Гамільтон, 2012: 12)) провокують друге відгалуження «псевдо» – псевдосамототожність. Удавана й вимушена ідентифікації – «бути нацистом» в уяві (яка досягалася тренуваннями (Гамільтон, 2012: 156)) і стереотипізоване ототожнення хлопчика з нацистом Ейхманом (якому було доручено готувати потяги, що везли людей в Аушвіц (Гамільтон, 2012: 157) (див. про це в книзі Ханни Арендт (Арендт, 2021)) проєктують антинаціональну ідентичність: *«не хочу бути німцем»* (Гамільтон, 2012: 157).

Нацистський режим провокував втрату ідентичності і зокрема через однаковість голосування на виборах за одну (нацистську) партію, через *«людей з радіо <які> могли приходити на поріг будь-якого будинку й напрошуватися в гості на каву з тістечками»* (Гамільтон, 2012: 62), через заборону (= знищення) імен і облич (заборона для євреїв і тих, хто проти нацистської партії: *«не мало ніякого значення, коли одні люди без облич вітали з іншими людьми, також без облич. Це було на зразок людей, які лежать на цвинтарі й розмовляють одне з одним»*) (Гамільтон, 2012: 63; див. також с. 93–94). Способом протесту могла бути *«мовчазна незгода»* (Гамільтон, 2012: 64).

Зробити іншого таким, як усі, – одне із завдань шкільної освіти, про що зізнається оповідач. Інакшість сприймається як загроза, як надщербленість, бракованість, неповносправність, звідси – наvertання шульги (síotog, sítyog) на «правильний шлях» – праворуких (*«Мій брат має проблеми, бо пише лівою рукою, а учитель хоче, щоб усі в Ірландії писали тою самою рукою»*) (Гамільтон, 2012: 89)), наvertання мрійника-«емігранта» (котрий *«ще гірше, ніж sítyog»*) (Гамільтон, 2012: 90)), який перебуває подумки в «клятій країні» Німеччині (Гамільтон, 2012: 90), до Німеччини. Не такий, як усі (= маєш *«ірландське нутро»*) (Гамільтон, 2012: 163)) – означає бути без друзів (*«Якщо хочеш мати друзів, то маєш почати думати по-англійському»*) (Гамільтон, 2012: 163)).

Пам'ять травми (виселення ірландців у Ліпі, а німців – у Кемпені; нищення ірландців голодом і німців – нацистами; смерть ірландців у *«гробах-кораблях, які пливли до Америки»*) (Гамільтон, 2012: 77) і німців – *«у поїздах, які їхали до Польщі»*) (Гамільтон, 2012: 77) – урівнює нації в неспроможності забути й необхідності пам'ятати. Травми самоідентифікації підсилюються під час вимушеної втечі з дому / переїзду / неможливості повернення додому / еміграції (втеча мами Ірмгард із нацистської Німеччини в Ірландію, еміграція батькових братів і сестер до Америки тощо). Залишитися ірландцем – це як, ризикуючи життям, *«перестрибнути через смертельно небезпечну ущелину»* (Гамільтон, 2012: 33), адже в Ірландії всі спілкуються англійською, кажучи *«наприкінці кожного речення боу, незважаючи на вік»* (Гамільтон, 2012: 33). Увиразнюється така можливість бути / стати ірландцем (бути / стати собою) у семантиці назви ірландського містечка Лін (що означає «стрибок», на честь відомого ірландця на ім'я О'Донован, який втік з Британії, перестрибнувши через вузьку ущелину (Гамільтон, 2012: 33)). Перестрибнути через ущелину – означає повернути пам'ять, тобто *«зібрати докупи всі куплети пісні»* (Гамільтон, 2012: 35). Метафорою історії Ірландії стає пісня, у якій Ірландія існує як спогади емігрантів або картини ілюзорного майбутнього ідеалістів. У пісні загублено «куплети»

сьогодення: без власної мови, самобутньої культури і власних винаходів Ірландії немає (Гамільтон, 2012: 35) («<...> ми кумедні люди, бо не говоримо англійською, коли обідаємо чи граємо в карти на сходах уподвір'ї. Ми кумедні, бо батько ходить в крамницю напівфабрикатів, де купує деревину по-ірландськи тільки в того чоловіка, який також знає мову» (Гамільтон, 2012: 113)). Тому «вже час Ірландії звестися на ноги і стати справжньою країною, а не місцем, про яке мріють» (Гамільтон, 2012: 36). Наратор вірить у самоусвідомлення ірландців ірландцями: «<...> одного дня ірландці перестануть купувати речі з Британії. Одного дня ірландці робитимуть свої великі винаходи» (Гамільтон, 2012: 112).

Нанесення національної травми есплікується в тексті мотивом вибивання зубів: «Всім німцям вибило зуби, сказала вона (мама – Ю.В.)» (Гамільтон, 2012: 110). І звідси – неспроможність «полагодити» пам'ять (Гамільтон, 2012: 110).

Приховування власної національної – ворожої англомовним ірландцям, німецької – ідентичності провокує появу вдаваної ідентичності: «Інші люди так само просять нас щось сказати німецькою. Але ми боїмося. Я вдаю, ніби не знаю німецької. Видаю себе за ірландця і розмовляю тільки англійською» (Гамільтон, 2012: 98).

Отже, у романі Гюго Гамільтона «Люди з веснянками» наратор і його родина проходять складний шлях власної національної ідентичності, віддзеркалений у ключових векторах самоусвідомлення: концептах пам'яті / забуття, травми і її (не)подолання, жертви, стереотипу тощо. Наратор пропонує кілька маршрутів повернення додому, до власного «Я»: через мову, культуру, імена й назви, традиції роду, речі-свідки тощо.

Література:

1. Арендт Х. Айхман в Єрусалимі. Розповідь про банальність зла. / Переклад Антона Котенка. Київ : Дух і Літера, 2021. 376 с.
2. Гамільтон Г. Люди з веснянками. Львів : Піраміда, 2012. 204 с.
3. Johansson F. Postcolonial Identity in Ireland: Hybridity, Third Space, and the Uncanny: in Hugo Hamilton's THE SPECKLED PEOPLE. A Memoir of a Half-Irish Childhood and THE SAILOR IN THE WARDROBE. Essay in Literature. Halmstad. 2019. P. 47. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1340299/FULLTEXT03.pdf>.
4. Kellman St.G. Hugo Hamilton's Language War. *Critical Multilingualism Studies*. Vol. 7. No. 1. *Practicing Multilingual Research*. 2019. P. 51–63. URL: <https://cms.arizona.edu/index.php/multilingual/article/view/173/>.
5. Sampagnay L. L'Allemagne dans l'Irlande de Hugo Hamilton, ou la mise en film sur le papier d'une Vergangenheitsbewältigung maternelle. *SYMPOSIUM CULTURE@KULTUR*. 2022. Volume 4. Edizione 1 (December 2022), P. 63–71. URL: <https://doi.org/10.2478/sck-2022-0036>.

References:

1. Arendt, Kh. (2021). *Aikhman v Yerusalymi. Rozpovid pro banalnist zla [Eichmann in Jerusalem. A story about the banality of evil]*. Translated by Anton Kotenko. Kyiv: Dukh i Litera. 376 s. [in Ukrainian].
2. Hamilton, H. (2012). *Liudy z vesniankami [People with freckles]*. Lviv: Piramida. 204 s. [in Ukrainian].
3. Johansson, F. (2019). Postcolonial Identity in Ireland: Hybridity, Third Space, and the Uncanny: in Hugo Hamilton's THE SPECKLED PEOPLE. A Memoir of a Half-Irish Childhood and THE SAILOR IN THE WARDROBE. Essay in Literature. Halmstad. P. 47. Retrieved from: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1340299/FULLTEXT03.pdf>.
4. Kellman, St.G. (2019). Hugo Hamilton's Language War. *Critical Multilingualism Studies*. Vol. 7. No. 1. *Practicing Multilingual Research*. P. 51–63. Retrieved from: <https://cms.arizona.edu/index.php/multilingual/article/view/173>.
5. Sampagnay, L. (2022). L'Allemagne dans l'Irlande de Hugo Hamilton, ou la mise en film sur le papier d'une Vergangenheitsbewältigung maternelle. *SYMPOSIUM CULTURE@KULTUR*. Volume 4. Edizione 1 (December 2022), P. 63–71. Retrieved from: <https://doi.org/10.2478/sck-2022-0036>.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022
The article was received 10 October 2022